

בסיעתא דטימיא

שיעור שבועי

הגאון הגדול

רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת וַיִּשֶׁב | 590

י"ח בכסלו תשפ"ג

ניתן לשמוע בקו ישיר: 03-6171004

www.kolhalashon.com

גישה ישירה לשיעור במערכת קול הלשון

בלי לחפש ולדפדף בין השיעורים במערכת.
מתקשרים לקו קול הלשון במספרים הרגילים והישירים,
מקיימים מיד כוכבית * סולמית #
ואחריו את מספר השיעור 34357655 ולסיום סולמית #

פרשת וישב תשי"ג

שיעור הגר"י זילברשטיין שליט"א ב"בית הכנסת המרכזי רמת אלחנ"ה"

לע"נ שמואל ב"ר משה גודלבסקי ז"ל
לע"נ אברהם יצחק ב"ר אליעזר מנחם ושרה שפס ז"ל

הלוקח חושש שמא ימכרנה (בעל החנות) לאנשים
אחרים וכשיל אותם?

עצה למי שיאחר בהדלקת נרות

טיאלה:

ליהודי הייתה עגמת נפש רבה, הוא אָחַר בהדלקת
נרות חנוכה ולא ברך בכלל. בביתו הדליקו, אבל
הוא לא יוכל לברך 'שעשה ניסים'. מה יעשה כדי
לא להפסיד ברכה זו?

תשובה:

בחשוקי חמד עמ"ס ע"ז [מ"ג], הארכנו להוכיח
שהקונה מנורה בת שבעה קנים, ולא ידע שאסור
לקנות כזו מנורה, הוי מקח טעות. יש לדון אם
מותר להחזיר את המנורה למוכר כשיש חשש
שיחזור וימכור אותה לאחרים.

הנה נאמר במסכת דמאי [פ"ג מ"ב]: "הלוקח ירק
מן השוק ונמלך להחזיר, לא יחזיר עד שיעשר".
הטעם הוא מפני שאסור למכור דמאי, כי יכשיל
בזה את עמי הארצות שיאכלו דבר שאינו מתוקן.
לכאורה הוא הדין בעניננו, אסור להחזיר את
המנורה למוכר עד שיתקן אותה, דהיינו שיוסיף
עוד קנה, ותהיה המנורה בת שמונה קנים, או
יקצוץ קנה ותהיה המנורה בת ו' קנים, אבל
להחזירה כמות שהיא אסור.

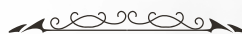
אך יש לחלק בין הנושאים; בשאלתנו המקח הוא
טעות, כי אילו ידע הקונה שאסור להחזיק בבית
מנורה בת ז' קנים לא היה קונה אותה. נמצא
שהקניין בטל, ומעולם לא יצאה המנורה מיד
הבעלים הראשונים שהוא בעל החנות. משא"כ
בנידון הַמְשָׁנָה, כשקונה דמאי אין כאן טעות,
כי יודע שצריך לעשר ועל דעת כן קנה שייקח
ויתקן בקל, ולא דומה למנורה שכדי לתקנה צריך
לשברה או להתיך אותה ולהוסיף קנה שזה פנים
חדשות והווי מקח טעות, כי לא ידע שיצטרך
לעשות כן, וכשעושה כן הוא מפסיד את המנורה
מצורתה הראשונה.

וזה דומה לסיפא דמתניתין: "היה עומד ולוקח
וראה טעם אחר יפה ממנו, מותר להחזיר מפני
שלא משך". כך בעניננו הרי זה כאילו לא משך
דבטעות קִנְאָה ולכן יכול להחזיר. כעין זה מצינו
בשו"ע בהלכות ע"ז [יו"ד סימן קמ"ו ס"ג]: "הלוקח

תשובה:

יש עצה !!

בסביבתו יש בית קפה של יושבי קרנות שוודאי
לא התפללו עדיין ולא הדליקו נרות חנוכה. ייגש
לעשרה צעירים מהם, וייתן לכל אחד 100 ₪ כדי
שייגשו אתו לביכ"נ סמוך לשמוע ממנו קדיש.
לאחר התפילה, אמר קדיש וברשותם אף הוסיף
הדלקת נרות חנוכה ושרו 'מעוז צור'. הבחורים
סרבו לקחת את הכסף משום שהרגישו שעשה
מעשה טוב. כמובן שהיה מותר לו לעשות זאת,
על אף שהרב וואזנר זצ"ל אומר שאסור להדליק
פעמיים בברכה בביכ"נ. דבריו של הרב וואזנר
זצ"ל מכוונים למתפללים קבועים ולא באקראיים.

קנה מנורה בת ז' קנים, האם מותר לו להחזירה, דשימא יכשיל אחרים

טיאלה:

אדם קנה בשגגה מנורה בת ז' קנים, כי לא ידע
שהדבר אסור, לאחר שנודע לו האיסור, ביקש
להחזיר את המנורה, והמוכר הסכים.

הנס של האנייה עם החטים לא היה בחנם

יעוין לעיל [כ"ד:], שם מבואר שאחרי שנגמר הרעב, הקדוש ברוך הוא עשה נס ומלאכים מלאו אנייה בקמח, אך היה אסור להם לאכול מקמח זה, וז"ל הגמרא: "אמר רב מרי בְּרַה דבת שמואל אנא הוה קאימנא אגודא דנהר פפא, חזאי למלאכי דאידמו למלחי דקא מייתי חלא ומלונהו לארבי והוה קמחא דסמידא, אתו כולי עלמא למיזבן. אמר להו מהא לא תיזבנון, דמעשה נסים הוא. למחר אתיין ארבי דחיטי דפרזינא.

כתב שם היעב"ץ [ד"ה א"ל]: "והא דקאייתו ליה מלאכי השרת, כדי לשמח לבם, שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו [יומא י"ח:]".

נראה שהוא בא ליישב את השאלה, דאם נאמר שאסור ליהנות ממעשה נסים, והקב"ה לא רצה שיאכלו את הקמח, אם כן לשם מה נעשה הנס, הרי אין הקדוש ברוך הוא עושה נסים בחנם, ועל זה השיב היעב"ץ, שגם אם לא אכלו מהקמח היתה תועלת בנס, להרגיע את הציבור שיחשבו שיש קמח ואין זה נס בחינם. אכן בעניננו אם היה קורה מעשה כזה שהחומץ דלק, לכאורה אין כל תועלת בנס זה אם לא מקיים בזה מצוות הדלקת נר חנוכה. אם כן נוכל להוכיח מזה, שכשהחומץ דולק יוצאים בזה ידי חובה, כי אין הקדוש ברוך הוא עושה נס לבטלה.

האם יוצאים ידי חובת נר חנוכה בשימץ שידלק בנס

מעתה יש לדון בעצם הדין האם יוצאים בזה ידי חובה או לא, דלכאורה יש מקום לומר שלא יצא, כי המדליק הוא לא זה שהדליק את הנר, אלא מן השמים הדליקוהו, ובברכה על הדלקת נר חנוכה אנו אומרים אשר קדשנו במצוותיו וציוונו להדליק נר של חנוכה, והצדיק הזה לא הדליק נר של חנוכה, אלא הדליק חומץ שאינו בר הדלקה.

מאידך יש לומר, שמכיוון שהתברר שהוא צדיק גמור שנעשה לו נס שחומץ דולק כמו שמן, אם כן לגביו זה נחשב שהוא הדליק, שהרי החומץ לא נדלק מעצמו, אלא שהוא הדליק את הפתילה והקב"ה עזר שהחומץ ימשיך את ההדלקה שלו, ואם כן כל המעשה מתייחס אליו.

גרוטאות (פי' שברי כלי מתכות) מן הגוי ומצא בהם אלילים, אם נתן מעות ולא משך, יחזירם לגוי, וכן אם משך ולא נתן מעות, אף על פי שמשיכה בגוי קונה, כמקח טעות הוא. נתן מעות ומשך, יוליקם לים המלח". ביאר הש"ך [שם סק"ד], שאף בזה הוי מקח טעות ומעיקר הדין היה יכול להחזיר, אלא דמאחר וקיבל מעות, כשיחזור וייקח המעות מחזי כזבין אליל הלכך יוליקם לים המלח.

וכעין זה שמעתי ממון"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, לגבי מי שקנה בגד שעטנז, שמותר לו להחזיר את הבגד לחנות, אפילו שיש חשש שהוא ימכור את הבגד לאחרים, מפני שהמקח היה מקח טעות, ולא יצא מרשות המוכר מעולם.

צדיק אחד טעה והדליק נ"ח בחומץ ודלק, האם יצא יד"ח

שיאלה :

נאמר במסכת תענית [כ"ה.]: "חד בי שמש חזייה [ר' חנינא בן דוסא] לברתיה דהוות עציבא, אמר לה: בתי למאי עציבת? - אמרה ליה: כלי של חומץ נתחלף לי בכלי של שמן, והדלקתי ממנו אור לשבת. אמר לה: בתי, מאי אכפת לך? מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק. תנא: היה דולק והולך כל היום כולו, עד שהביאו ממנו אור להבדלה."

יש להסתפק, מה יהיה הדין אם קרתה טעות כזאת בנרות חנוכה, שצדיק גדול טעה והדליק נרות חנוכה בחומץ ודלקו חצי שעה, האם יצא ידי חובתו?

תשובה :

לפני שנדון בשאלה מצד דיני חנוכה, לכאורה יש להביא ראיה מציאותית, שיוצא בזה ידי חובה. הרי ידוע שאין הקדוש ברוך הוא עושים ניסים בחנם, כמו שמצינו בהרבה מקומות, ואם כן יש מקום לומר שאם נאמר שלא יצא ידי חובתו בנר זה שדלק על ידי החומץ, לשם מה נעשה הנס? ועל כורחך שיוצאים בזה ידי חובה.

כאשר פרץ את הדירה באיסור, האם יכול להדליק שם נר חנוכה

שיאלה :

יש להסתפק כשהיה אסור לו לפרוץ את הדירה, האם מותר לו להדליק שם נר חנוכה, או שמא כיון שנמצא שם בדירה באיסור, כיוון שבעל הבית אסר לו לפרוץ את הדירה, אין זה נחשב לדירתו?

תשובה :

יתכן שמותר לו להדליק נרות חנוכה, והטעם שהרי האיסור היה כשפרץ את הדלת, אבל לאחר שכבר פתח את הדלת, בעל הבית כבר רוצה שידור בדירתו וישלם לו גם את השכירות וגם את המנעול.

חולה הצריך לעבור ניתוח בחנוכה האם חייב לבזבז ממון רב כדי להנתח לפני חנוכה

שיאלה :

חולה שקבעו לו תור לניתוח בחנוכה, ועל ידי כך יתבטל ממצות ההדלקה, ובידו לשכור רופא שינתחו בבית חולים פרטי לפני החנוכה, ואז יוכל לשוב לביתו ולהדליק נר חנוכה כדין, האם חייב לבזבז ממון רב כדי להנתח לפני חנוכה?

תשובה :

כתב השו"ע או"ח [סימן תרע"א ס"א]: "צריך ליזהר מאד בהדלקת נרות חנוכה, ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה שואל או מוכר כסותו, ולוקח שמן להדליק", וכתב הפמ"ג [משבצ"ז סק"ג], כמו שבאתרוג אין צריך לבזבז יותר מחומש, הוא הדין בנר חנוכה. כתב על כך רע"א (בגליון): "ולענ"ד לא משמע כן, דהא עני המחזיר על פתחים מוכר כסותו, ולעני כזה, נראה דכסותו הוא בכלל הון רב, ואפשר יותר משליש שבנכסיו, אלא על כרחך דמשום פרסום הנס החמירו יותר חז"ל ממצות עשה, וכן משמע ממה שכתב המג"א [סימן תרנ"ו סק"ז] בשם הרש"ל, דמי שחייב נדחקים, אין צריך להוסיף שליש, ואפשר דאפילו המצוה עצמה אין צריך לקנותה, דהוה ליה לדידיה הון רב, זולת נר

שיכר דירת קייט לשיבת, ובשיבא בערב שיבת מצא את הדירה נעולה, ופרץ מנעול יקר

שיאלה :

מעשה שהיה: אדם שכר דירת קייט לשבת חנוכה, וסיכם עם המשכיר שישים את המפתח בארון חשמל, השוכר בא עם בני משפחתו בערב שבת לאחר נסיעה של כמה שעות עייפים ומרוטים, כאשר כל חפצם הוא רק לנוח כמה דקות קודם שבת, כדי שיוכלו לקבל את השבת במנוחת הדעת. והנה כשהגיעו לבית, חפשו בארון החשמל ולא מצאו מפתח, את המשכיר לא הצליחו להשיג בטלפון, והם עמדו אובדי עצות ולא ידעו מה לעשות, עד שהשוכר הזמין פורץ מקצועי וביקש ממנו לפרוץ את הדלת, הפורץ הגיע ואמר לו, דע לך המנעול הוא יקר מאד, והוא שוה כמה מאות שקלים, השוכר אמר לו אף על פי כן, ופרץ את הדלת.

במוצאי שבת, כששמע המשכיר שפרצו לו את המפתח, טען שהוא הניח את המפתח בארון חשמל, וכשחזר לביתו מצא את המפתח מתחבא בתוך איזה חור שנפל לשם (ואינו יודע איך), ולכן הוא דרש בתוקף תשלום על המנעול, ששווה יותר משלש פעמים ממה ששילמו לו על שכירות הדירה לשבת.

עתה הם באו לדין, ושואלים האם השוכר התנהג כדין כשפרץ את הדירה, או שמא היה עליו לחזור לביתו, והמשכיר היה משלם לו את הנסיעות כדין האומר לחבירו לך ואני אבוא אחריו ולא בא, שכתב הרמ"א [חו"מ סימן י"ד ס"ה] שחייב לשלם, ואף על פי כן זה לא היה מגיע לתשלום המנעול?

תשובה :

מסתבר שאסור לו לפרוץ את הדירה, אף על פי שבא עיין מן הדרך, ולחזור בזמן כזה לביתו, הרי זו טירחא גדולה מאד. בכל זאת לא על דעת כן השכיר את דירתו. ואם המשכיר שכח להשאיר שם מפתח אולי אז מותר לפרוץ את הדירה כי איהו דאזיק אנפשיה.

טעם החילוק דבמצוות שבין אדם למקום אמרינן חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, אבל במצוה שהוא מחוייב נגד אחרים אי אפשר לומר כן, דמחשבתו הטובה לאתועיל לאחרים.

הנה הטעם דפירסום נס הוא לפרסם כבוד ה' ית"ש, וגם להראות חשיבות ישראל, ע"כ אמרינן בזה דאפילו כסותו צריך למכור ולעשות המצוה, ואפילו מגלימא דעל כתפו.

לכן צריך להוציא כל ממונו על נר חנוכה שהיא דרבנן, דבמצוה דאורייתא אף שהוא חמור יותר, אם אין לו אין צריך למכור כסותו, כיון דבאמת חישב לעשות, אבל בנר חנוכה, דהדלקת נר חנוכה לפרסם וכל כיוצא בזה, הלוא זה בשביל אחרים, ע"כ פסק שפיר הרמ"א דחייב למכור אפילו כסותו כדי לקיים את המצוה. עכ"ד.

שאלתי שאלה זו את מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל והשיבני שאינו צריך לבזבז הון כדי להנתח ע"י רופא פרטי ובית חולים פרטי, כי לפני החנוכה עדיין לא הגיע זמן המצוה, וגם כשהגיע כבר ערב חנוכה ונכנס לבית חולים להנתח ונהיה אנוס, הרי לא עבר על מצות הדלקת נר חנוכה, אלא שנכנס למצב של אנוס, ומאן יימר לן דאדם חייב להוציא כל ממונו כדי לא להיות במצב של אנוס, אמנם קיי"ל דיש לעשות הקל הקל תחילה, למרות זאת הרי רבים הסוברים שהוא רק מדרבנן, ובפרט בענינו שעוסק במצות רפוי גופו.

לצערנו צריך להתפלל תפילת 'ועננו'

וחייבים אנו להתחיל להתפלל 'ועננו' בברכת 'שמע קולנו'. כי הגענו לשלהי כסלו, ועדיין כמעט ולא ירדו גשמים. התפילה נדרשת בעיקר משום שאנחנו אחרי שנת השמיטה, והשדות משוועות למים, וזה עלול ח"ו להיות הפוך מקידוש השם. הגמ' במסכת תענית [ז':] מונה 6 דברים הגורמים לעצירת גשמים. אחד הדברים שהגמ' מביאה הוא עוון גזל.

מעשה מופלא שאירע עם הרב אלישיב זצ"ל. כאשר הוא מונה לנשיא בית הדין הגדול, התקינו בביתו טלפון. מכשיר זה היה מצרך נדיר בימים ההם (אולי אחד בכל השכונה), אבל הרב אלישיב זצ"ל היה צריך למכשיר זה מתוקף תפקידו, ולכן המדינה שילמה עבור השיחות. רבים מתושבי

חנוכה וארבע כוסות". מבואר דשיטת רע"א היא דחייב לבזבז עבור קיום מצות נר חנוכה אפילו הון רב.

כן כתב ב'ערוך השולחן' [סימן תרע"א ס"ב] דנר חנוכה וד' כוסות אין שיעור להוצאתן, דאע"ג דבכל המצוות יש שיעור, עד שליש במצוה כמש"כ בסימן תרנ"ו לענין אתרוג, או חומש, מ"מ אלו, שהם פירסומי ניסא, וחייבו לעני למכור כסותו, שוב אין שיעור לדבר. ויש מי שאומר דגם כאן אל יבזבז יותר מחומש, ולא נראה כן.

לכאורה לשיטת רע"א וה'ערוך השולחן', חייב לבזבז הון רב, להנתח לפני חנוכה, ואף על פי שדבריהם אמורים שחייב לבזבז על השמן והנר, שהם גוף המצוה, אבל בענינו אינו מוציא ממון אלא על מניעת האנוס, שלא יוכל להדליק, מ"מ נראה דהוא הדין שחייב לבזבז על ביטול האנוס, שהם מכשירי המצוה. קצת ראייה לכך שהפמ"ג מיירי להוציא חומש, על ביטול נר חנוכה כשיהיה לו עונש ממון שיענש על קיום המצוה ע"י עכו"ם, ולא על גוף מצות הדלקה ועל זה כתב רע"א שלא משמע כן, הרי דאין הבדל ביניהם.

אולם ה'ביאור הלכה' [סימן תרנו ד"ה אפילו], לא סבירא ליה לחלק בין נר חנוכה לשאר מצות, שכתב על הא דמבואר בשו"ע דאין צריך לפזר הון רב על מצוה, שלכאורה צ"ע ממסכת קידושין [כ"ט:], דמבואר שם גבי פדיון הבן, דאף אם אין לו רק ה' סלעים, צריך לפדות עצמו, וכן לעניין לעלות לרגל, ושם מיירי שאין לו נכסים כלל זולת אלו החמשה סלעים. וצ"ל דאין צריך לפזר הון רב, משום שמא יעני ויצטרך לבריות, וזה לא שייך במי שאין לו רק חמשה סלעים וכיוצא בזה ומתפרנס ממלאכתו, ולא תגרע פרנסתו במה שיוציא זה על המצוה, וכן להיפך לא יתחזק מצבו במה שלא יוציא.

ובשו"ת מהר"ם שיי"ק [סימן של"א] ביאר, דדוקא במצוות שבין אדם למקום, שאין בה חיוב לאחרים אינו חייב לבזבז רק חומש, אבל במצוות שיש בה חיוב לאחרים, הו"ל כבעל חוב וחייב לשלם אפילו מגלימא דעל כתפיה, וזה הטעם דכיבוד אב ואם צריך לחזר על הפתחים, משום דהוה כפריעת חוב, וכן צריך לפדות את בנו, אף שזה כל ממונו, כמבואר במסכת קידושין [כ"ט:].

דבר נוסף שמביאה שם הגמ' שם הוא חוסר רחמים. הירושלמי מביא דוגמא נפלאה לרחמנות. אחד מהגדולים, אשתו מיררה את חיו, ובליט ברירה גירשה. היא התחתנה שנית, והמצב בביתה נעשה גרוע מאוד. אמרו לה כולם שתיגש לבקש עזרה מבעלה לשעבר, אמרה שהיא מתביישת. מספר הירושלמי שבעלה הראשון ראה אותה במצבה העגום, ופירנס את שניהם עד סוף ימיהם, והגמ' מציינת את מידת הרחמים הזו לשבח גדול. אם אנחנו נרחם הקב"ה ירחם עלינו - מידה כנגד מידה. כל אחד ואחד מאתנו יכול לזכות לדברים גדולים. צריך להתחזק בכל הדברים, ובעיקר בלשון הרע וריבית.

בזכות זה הקב"ה ייתן לנו טל ומטר לברכה.

השכונה באו להשתמש בטלפון של הרב, אבל הם לא שילמו, כיוון שידעו שגם הרב לא משלם. אולם מה שלא ידעו, שהרב מחשש שהטלפון ניתן לו רק לצרכי עבודה, החזיר מפעם לפעם כסף למשרד הדתות - מחשש גזל.

מסופר על הבית יוסף בצפת, הייתה תקופת בצורת והב"י התפלל לקב"ה שיוריד גשמים. אמרו לו בחלום הלילה, שישלח לפני התיבה את הירקן. ניגש אליו הב"י ואמר לו: "אם אתה תעבור לפני התיבה, ירד גשם". לקח הירקן את מאזני השקילה. ואמר לקב"ה: במאזניים כל כף וכף זה כמו האות 'ה', הקנה הוא האות 'ו', והתוספת למעלה היא האות 'י', יחד יש לנו את שמו של הקב"ה, אף פעם לא נתתי סחורה שלא בצדק, ולכן אני מבקש גשם". מסופר, שירד גשם רב.

להזכירכם, השיעור הבא יתקיים בעז"ה ביום ב', כ"ה בכסלו תשפ"ג, בבית הכנסת המרכזי ברמת אלחנן בשעה 20:00. תפילת ערבית בשעה 19:45.

ייטיר בוח גדול למערכת קול הלשון ולראשיה, על העברת השיעור באיכות מופלאה.

ניתן להאזין לשיעור בשידור חי מקול הלשון במס' טל' 03-6171004